

Därfinkar och dörnickar

Ulf Stark

Läroarstöä

av Malin Arbelius

Författaren Ulf Stark

Ulf Stark föddes den 12 juli 1944 i Stureby i Stockholm, en plats som han ofta återvänder till i sina böcker. Han började skriva redan i tonåren och vann en skrivartävling på Bonniers Juniorförlag med boken *Dårfinkar och dönickar*, som blev den bok han slog igenom med 1984. **Ulf Stark** räknas som en av Sveriges främsta barn- och ungdomsförfattare med böcker som *Kan du vissla Johanna?* och *Min vän Percys magiska gymnastikskor*. Stark var också skribent på Expressens kultursida. Han har tilldelats många både svenska och internationella priser för sina böcker, t. ex. **Augustpriset**, **Nils Holgersson-plaketten**, **Deutcher Jugendliteraturpreis**, **Astrid Lindgren-priset** och **Heffaklumpen**. Ett stort antal av **Ulf Starks** böcker har också dramatiserats för film och teve.

Stina Wirsen

De vackra skissartade illustrationerna i boken, och som även är med i handledningen, är gjorda av Stina Wirsen. Stina är känd för sina illustrationer i DN och har genom åren mottagit en rad olika priser för sina verk. Hennes arbete sträcker sig från illustrationer i dagspress och böcker, till frimärken, offentlig konst och kakelmålningar.

Dårfinkar och dönickar.

Vi ska jobba med boken *Dårfinkar och dönickar* för att träna läsflyt, läsförståelse, ordförståelse, stavning och den muntliga förmågan. Detta gör vi genom att läsa ett kapitel i veckan. Jag kommer att högläsa för er, ni ska också få läsa tillsammans och enskilt.

Varje vecka:

Vi börjar med att tillsammans titta på och jobba med ord och begrepp som hör till kapitlet (*Karusellen*, sätta in ord i meningar).

Sedan läser vi kapitlet på olika sätt. (Högläsning, par, enskilt)
Efter det ska ni svara på frågor; på, mellan och bortom raderna.
(Enskilt eller i par)

Vi diskuterar det som väcker tankar. (Epa, ape, stjärngrupp)
Vi avslutar med att kolla av att alla förstått och kan stava till orden ni fick innan vi läste. (Enskilt, par)

Vi jobbar också med texten på andra sätt, det kan vara att ta ut ord från olika ordklasser och arbeta med dem på olika sätt, måla inre bilder och jobba med texten både enskilt, par och i grupp.

Vi ska jobba med olika kooperativa metoder när vi gör detta, alltså tränar vi också på samarbete och värdegrunds-dilemman.

Första kapitlet

*i vilket jag firar min födelsedag,
huset blommar upp en sista gång,
vi flyttar och något glöms*

Ord att förstå	Ord att kunna stava
kasserade tomtebloss kåk bemärkelsedagar förorättad	ansiktet tallrikar kaffekopp luktade spegeln köksdörren kartonger meningslöst försvann bekymrade

Frågor

På raderna:

Varför försvann Kilroj med ett ylande ut genom köksdörren?

Mellan raderna:

Vem är Yngve och vad har han för relation till Simone?

Bortom raderna:

Vilken stad bor Simone i? Hur kan vi veta det?

Diskussion:

Har du varit med om att en vuxen glömt bort något som kändes väldigt viktigt för dig? Hur kändes det? Hur löste det sig?

Grammatikuppgift

Fem verb:

Fem substantiv:

Fem adjektiv:

Gör fem egna meningar med orden från förstå, stava, verb, adjektiv och substantiv:

Andra kapitlet

*i vilket vi upptäcker vad vi glömt,
vi letar efter det försvunna
jag funderar på hur det är att ha en morsa som min*

Ord att förstå:	Ord att kunna stava:
tråkmånsar fallfärdig kristallkrona jyckar avlägsna brådska uppgiven	gardiner konstigt övergått alldeles riktigt plötsligt ryggsäck stjäl tillräckligt

Frågor

På raderna:

Vem var det som var kvarglömd och inte följde med i flytten?

Vad doppade Yngve i soppan?

Mellan raderna:

Vilken årstid är det och hur kan vi veta det?

Bortom raderna:

Varför tror du att Simone skrek, "Varför kan du inte vara som alla andras morsor?" till sin mamma när hon låg och sov?

Diskussion

Har du flyttat från ett annat land eller annan stad, bytt skola eller kompisar? Hur kändes det? Om du inte har gjort det, hur tror du att det skulle kännas?

Händelsekarta

Välj en händelse från kapitlet, fyll i mallen här nedan. Tänk på miljön, vilken plats är det? Utspelar de sig i en byggnad eller finns en byggnad i bakgrunden? Vilken tid är det? Vad är det för väder?

Rita och måla händelsen på ett vitt A4-papper.

Skriv en miljöbeskrivning på ett annat papper, tänk på att skriva målande. Vi ska sedan försöka para ihop rätt bild med rätt text.

Plats

Byggnad

Miljö

Tid

Väder

Tredje kapitlet

*i vilket vi får besök,
klockorna ställs
och någonting sorgligt meddelas oss*

Ord att förstå	Ord att kunna stava
medömkan häpen granskade mustascherna oroväckande raserianfall	toaletten långkalsonger näsborrarna ljudligt ansikte stövlarna stjärnkikare

Frågor

På raderna:

Vad gjorde morfar med alla klockorna när han kom in?

Mellan raderna:

Vad heter Simones mamma?

Bortom raderna:

Yngve fick "blossande öron" när morfar kom in på toaletten och kommenterade hans klädsel. Hur kände sig Yngve, tror du?

Fjärde kapitlet

*i vilket jag börjar i den nya skolan,
mitt namn förföljer mej
och jag stiftar bekantskap med Isak,
den idioten*

Ord att förstå	Ord att kunna stava
(Vi fyller i tillsammans denna vecka)	ljuga ljust hjärta tjuta gjorde aldrig alltid

Diskussion:

Hur skulle du ha reagerat i klassrummet om du var Simone och fröken trodde du var en pojke? Skulle du gjort som Simone och spelat med eller skulle du sagt ifrån? Motivera ditt svar.

När Simone och Isak började slåss tittade idrottsläraren på och frågade vad det var för små busar. Tror du hon hade reagerat likadant om hon visste att Simone var tjej?

Är det ok att killar busar med varandra genom att brottas och slåss?

Är det ok att tjejer busar med varandra genom att brottas och slåss?

Är det ok att vem som helst busar med varandra genom att brottas och slåss? (vuxna, syskon, kompisar)

“Kunde du inte sätta på dig något mer flickaktigt” sa Yngve till Simone. Vad väcker meningen för tankar hos dig?

Grammatikuppgift

Sortera ordklasser i par. Varje par får ord av mig som ni ska sortera under rubrikerna verb, adjektiv och substantiv. Innan ni får materialet av mig vill jag att du enskilt markerar orden här nedan med rätt färg. **Blå för verb**, **röd för substantiv** och **grön för adjektiv**. Jämför med din kompis och motivera varför du valt ordklasserna.

Orden:

rosa
petade
brödskivor
klänning
ballong
skimrande
solglasögon
träffat
svarta
hjärta
hört
skola
log
tuggade
snacka
se
ljuga
fiskbullar
svepte
lång
ljust
trött
grå
ful
trist
ilsken
solen
tittade
peta

Kapitel fem

*i vilket jag funderar över läget, vissa inköps görs,
jag upptäcker en gammal bekant
och blir oskyldigt anklagad*

Ord att förstå	Ord att kunna stava
inbilla	situation
plugget	gjorde
dubbelliv	ljuset
stroppiga	underliga
välvillig	väggarna
prillig	äntligen
T-centralen	ordentligt
	ingenstans
	stjåla

Den här veckan ska du få göra frågorna till kapitlet, välj ut en fråga som är på raderna, en mellan raderna och en bortom raderna och fyll i dem här under.

På raderna:

Mellan raderna:

Bortom raderna:

Diskussion

Har du blivit anklagad för något någon gång fastän du varit oskyldig?

Vad hände då?

Hur kändes det?

Vill du berätta?

Dagboksuppgift

Simone skriver återberättande, som en dagbok. Välj ut en dag i ditt liv och skriv om den dagen. Tänk på den röda tråden, tidsordningen från att du vaknade tills dagen tog slut. Beskriv personer, miljöer och händelser.

- Rubrik - välj en rubrik som passar till din text
- Inledning - exempel från boken: Tunnelbanetåget hackade och gnisslade sig bort från Morsan och Yngve.
- Händelse 1 - välj den första händelsen på dagen och beskriv den. Exempel från boken: Jag tog rulltrappan upp till ljuset och blåsten.
- Händelse 2 - vad hände sen? Exempel från boken: Jag hade just handlat det sista, då jag fick syn på något som fick hjärtat att stanna upp.
- Händelse 3- den sista händelsen innan avslutningen. Exempel från boken: Nu kom polisen också! Det var en kvinnlig polis med ett päron i handen.
- Avslutning - hur slutade dagen? Exempel från boken: När jag kom hem hade det redan börjat skymma. Jag pulade ner kulan till fotändan, vände mej mot väggen och försökte somna med öppna ögon.

Sjätte kapitlet

*Isak ger igen, vi besöker Skrubben
och jag håller på att glömma mej*

Ord att förstå:	Ord att kunna stava:
Medan jag läser fyller du själv i ord som är svåra att förstå.	Medan jag läser fyller du själv i ord som du är osäker att på att stava.

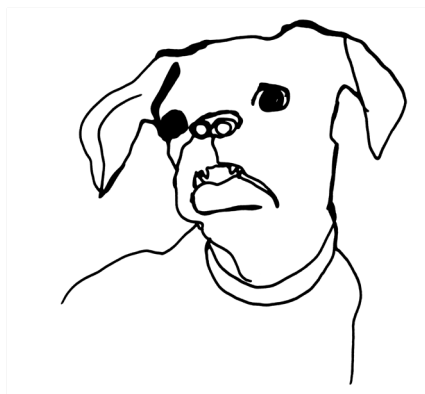
Frågor

På raderna:

Vad gjorde Simone på toaletten?

Mellan raderna:

Varför stoppade Simone bomull i kalsongerna?

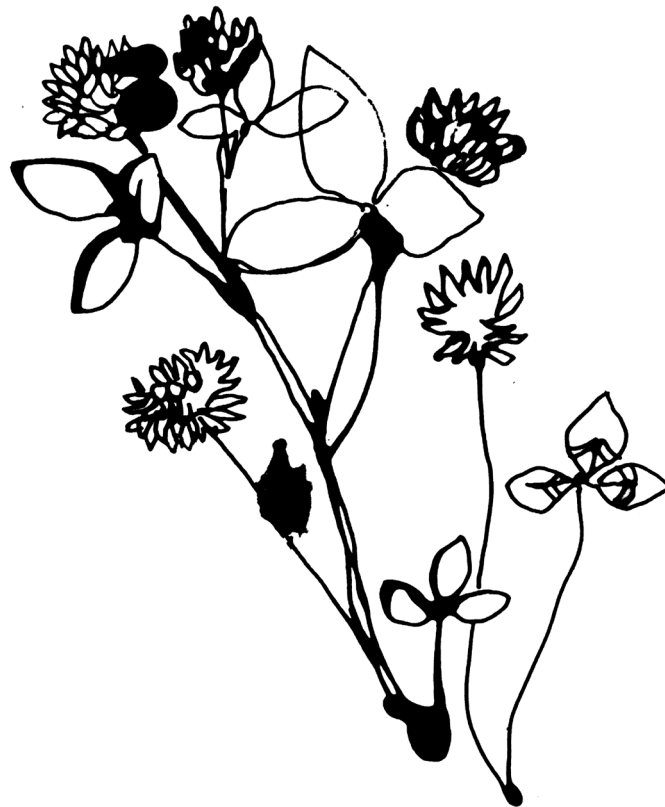
Diskussion

Har du varit med om att någon satt dig i en situation som Isak gjorde med Simone vid provet?

Hur reagerade du då? (Nämn inga namn)

Textförståelse

Du ska nu få läsa kapitlet enskilt medan du fyller i notislapparna för att minnas och förstå texten. Vi ska sedan jämföra era notislappar och diskutera dem.

Sjunde kapitlet

*i vilket någon gör mej sällskap,
en önskad kyss får oanade följder,
Morsan tjurar
och morfar pratar om nattens demoner*

Ord att förstå:	Ord att kunna stava:
flämtade teg genomfalsk galenskapen humör	förberedelse skugga farligare luktsinne upptäckt annorlunda fånigt underliga knäppte stjärnorna

Läsa högt

Den här veckan kommer alla att få läsa en bit av texten enskilt för mig så att jag får lyssna på hur ni läser, läsflytet.

Diskussion:

Vad tror du händer i nästa kapitel?

Åttonde kapitlet

*i vilket jag klättrar på tak,
ser till att Isaks fåglar kommer på plats,
det blir oreda och tumult i klassrummet
och Ärlan sitter stum på golvet*

Ord att förstå:	Ord att kunna stava:
mörkvioletta varsamt överrumpla takåsen	gnällande naturligtvis vingarna vansinniga tungt stängt andfådd förtjust omklädningsrum

Blandade frågor

När du svarat på frågorna ska ni i par försöka lista ut vilka av frågorna som är på, mellan och bortom raderna.

Hur beskriver författaren vågorna som slår in mot stranden på natten?

Varför tror du att författaren väljer att skriva så?

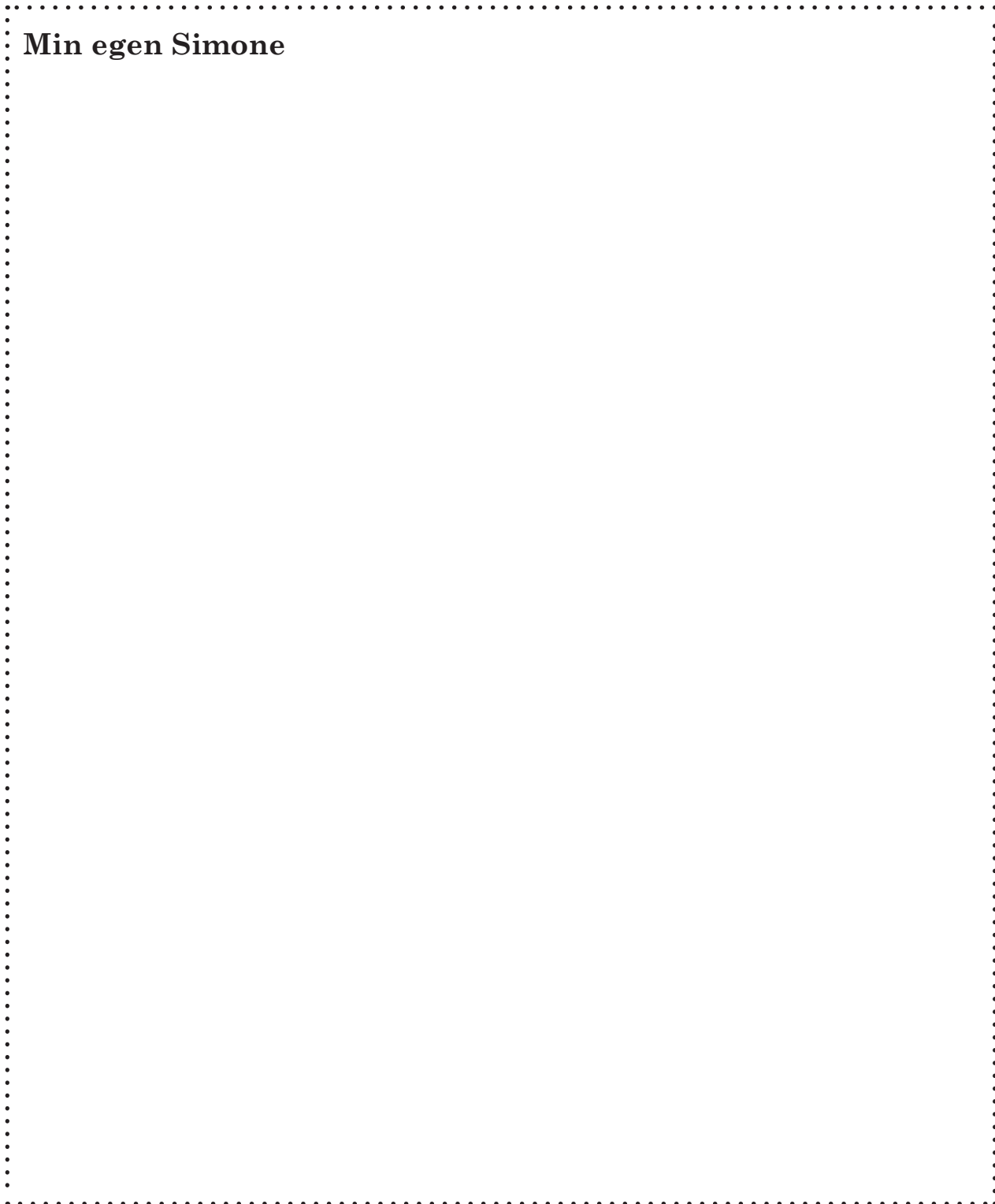
Varför har Katti svårt att tala?

Simone

Beskriv Simone med fem adjektiv. Måla sedan din egen Simone på ett papper, alla adjektiv du skrivit ska finnas med i bilden.

Adjektiv

Min egen Simone

Nionde kapitlet

*i vilket Ärlan träffar en gnällmåns,
Morsan får besök av en falsk modell,
Yngve förstår ett och annat
och ett åskväder bryter ut*

Ord att förstå:	Ord att kunna stava:

Grammatikuppgift

Fem verb:

Fem substantiv:

Fem adjektiv:

Gör fem tokiga meningar med orden från förstå, stava, verb, adjektiv och substantiv:

Tionde kapitlet

*i vilket Morfar besöker ett förfallett hus,
spelar för sista gången på sin cello
och måsarna sjunger av glädje och sorg*

Ord att förstå

polerad

hjässa

hästdroska

Frågor:

Bortom raderna:

Lite längre in i kapitlet står det att Simone tänker att allting har lugnat ner sig, demonerna har tagit ledigt...
Vad menar hon? Vad är demoner för något?

Skrivuppgift

Jag har försökt skriva av en del av texten men jag tror att en del ord är felstavade och jag glömde sätta ut skiljetecken på flera ställen! Hjälp mig! Rätta texten och skriv av den korrekt på raderna under.

huset låg där det alltid legat så länge jag kunde minnas vitmålat dåraktigt och högfärdigt med sinna tornliknande utbyggnader sitt tak räcke och ballkognen där mormorbrukade stå och vinka det låg på ett bergknalle med en slingrande väg av sprängsten dit up

Elfte kapitlet

*i vilket jag besöker Kattis fest,
snubblar över Yngves skor,
får en örfil
och utmanar den jag älskar*

Ord att förstå	Ord att kunna stava

Frågor

På raderna:

Simone beslutade sig tillslut för att gå på Kattis fest trots att hon tvekade. Vad satte hon på sig för kläder?

Mellan raderna:

I vad för slags hus skulle du vilja säga att Katti bor i? (Lägenhet, villa, radhus...?) Motivera!

Bortom raderna:

Skulle du ha gått på festen? Motivera ditt svar!

Diskussion

När Katti drar iväg med Simone till dansgolvet funderar Simone på hur man dansar som kille?! Dansar tjejer och killar olika? På vilket sätt då i så fall? Hur tänker du?

Tolfte kapitlet

*i vilket vi tar oss vatten över huvudet,
Krafterna håller på att ta slut
vi drar något gammalt över oss
och ser en skymt av Paradiset*

Läsuppgift

Den här veckan kommer vi att läsa kapitel 12 tillsammans, diskutera och sedan jobba med det som inte blivit klart i föregående kapitel.

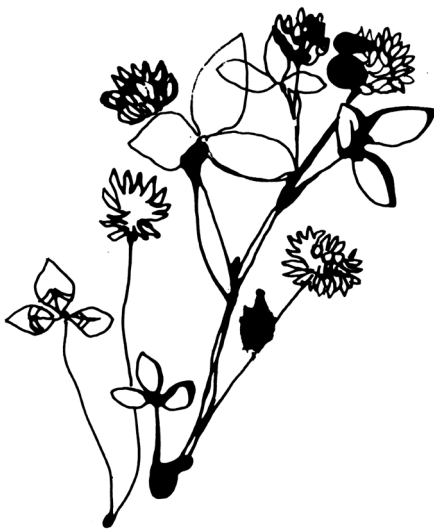
Diskussion

Är det viktigt att vara "tuff" inför sina kompisar?

Vad tycker du?

Vågar du alltid vara dig själv eller brukar du "vara" någon annan ibland?

När då i så fall?

Trettonde kapitlet

*i vilket några önskade kyssar delas ut,
jag lägger av mej kalsongerna,
Ärlan tappar hakan
och ett odjur väntar mej på trappan*

Ord att förstå

harkrank
vädja
unket
tacksamhet
återfödd
villrådiga

Biografi

Denna vecka ska vi göra research och skriva ett porträtt om den kända författaren Ulf Stark som skrivit boken.

Fjortonde kapitlet

*i vilket kristallkronan tänds i äppelträdet,
gubb- och gummorkestern spelar,
morfar och jag gnider näsor för sista gången
och festen och livet går vidare i natten*

Ord att förstå

karott
misstrogen
uppsyn
vemod
bris
marskatt

Textfråga

Bortom raderna:

Simones morfar tycks betyda väldigt mycket för Simone. Har du någon äldre person som står dig extra nära?

Efter läsning

När vi har läst klart hela boken ska du få skriva en recension.

Ni kommer också få spela in en reklamfilm för boken.

